

JOSEF VAVROUŠEK: VIZIONÁŘ UDRŽITELNÉ BUDOUCNOSTI

HANA LAUDÁTOVÁ

Mgr. HANA LAUDÁTOVÁ

Koordinátorka Environmentální ceny Josefa Vavrouška, kterou udílí Nadace Partnerství. Více než 20 let se věnuje propagaci a PR. Pracovala v Moravském zemském muzeu v Brně, Moravské galerii v Brně, více než 8 let vedla oddělení marketingu a propagace v brněnském VIDA! science centru.

Od roku 2022 působí v ekologické nadaci ČR Nadaci Partnerství, kde má kromě Environmentální ceny Josefa Vavrouška na starosti i vybrané nadační kampaně a samotnou značku organizace.

V září loňského roku by oslavil 80. narozeniny. Josef Vavroušek, první federální ministr životního prostředí, ekolog, horolezec, vědec a pedagog, patřil mezi ty výjimečné osobnosti, jejichž myšlenky mají nadčasovou platnost. Jeho život ukončila lavina v Západních Tatrách, pod kterou zahynul společně se svou dvacetiletou dcerou Petrou. Tragédie uzavřela příběh člověka, který hledal cesty k harmonii mezi společností a přírodou a dokázal svým přístupem ovlivnit nejen své současníky, ale i generace po něm.

CESTA K OCHRANĚ PŘÍRODY

Vavroušek byl původně technikem – studoval strojní inženýrství a věnoval se kybernetice a systémové analýze. Zájem o životní prostředí u něj naplno vzplanul při devítiměsíční expedici do Afriky v roce 1968. Na vlastní oči viděl, co dokáže devastace přírody způsobit. „Viděl jsem zemi s nesmírným bohatstvím nerostných surovin, ale postižené erozí v důsledku nadměrné těžby,“ vzpomínal později. Tento zážitek se stal základem jeho filozofie trvale udržitelného rozvoje.

V totalitním Československu nebylo snadné ekologická témata prosazovat. Přesto od roku 1975 působil v Ústavu pro ekonomiku a řízení, kde analyzoval stav přírody a krajiny a publikoval zprávy, které komunistickému režimu nebyly po chuti. K ochraně životního prostředí však nepřistupoval jen jako analytik – byl také aktivním členem ekologických iniciativ, podílel se na vzniku Kruhu nezávislé inteligence a později i Občanského fóra.

MINISTR S VIZÍ

Po sametové revoluci se Vavroušek stal prvním federálním ministrem životního prostředí. Ve vládě nebyl pouze administrátorem – jeho vize byly široké a směřovaly k propojení vědy, politiky a občanské společnosti. Inicioval první celoevropskou konferenci ministrů životního prostředí v Dobříši v roce 1991, která se zaměřila nejen na ekologickou legislativu, ale také na environmentální etiku a spolupráci s nevládními organizacemi.

„Josef měl vzácnou schopnost spojovat v sobě excelentního analytika, politicky myslící a zároveň velmi skromnou,

Josef Vavroušek byl první federální ministr životního prostředí, který prosazoval koncept udržitelného života v Česku i v rámci evropské spolupráce a OSN, a univerzitní učitel.

Loňským laureátem Ceny Josefa Vavrouška v kategorii Dlouhodobý přínos se stal Jan Květ, průkopník vědeckého výzkumu produkční ekologie rostlin a ekologie mokřadů v Československu. Významně přispěl k rozvoji těchto oborů a stojí i za vznikem českého termínu „mokřad“.

empatickou osobnost. Propojoval neuvěřitelné množství zájmových skupin a měl velký respekt i u svých názorových protivníků. Osobnost jeho formátu nám v rozhádané republice dodnes chybí,” přiblížil Miroslav Kundrata, strategický ředitel environmentální organizace Nadace Partnerství.

Vavroušek vedl československou delegaci na summitu OSN v Rio de Janeiru, kde se podílel na formulaci principů trvale

udržitelného rozvoje. Prosazoval reformu OSN, která by více řešila ekologické problémy, a zároveň upozorňoval, že je nutné změnit hodnoty společnosti – místo nadměrné spotřeby bychom se měli učit žít skromněji a ohleduplněji.

„Svoboda každého jednotlivce končí nejen tam, kde začíná svoboda druhého, ale také tam, kde dochází k ničení přírody,” napsal v roce 1993. Tento přístup je dnes aktuálnější než kdy dřív.

OSUDNÉ HORY

Po odchodu z politiky pokračoval v akademické činnosti a založil Společnost pro trvale udržitelný život. Přednášel na univerzitách, včetně Univerzity Karlovy či britské Cambridge. Jeho odborná i popularizační činnost ovlivnila celou generaci ekologicky smýšlejících lidí.

V březnu 1995 se vydal s dvacetiletou dcerou Petrou na túru do Západních Tater. Lavina v dolině Parichvost však ukončila jejich životy. Tragédie, která měla 18. března třicetileté výročí, zasáhla nejen jeho rodinu a přátele, ale i širokou veřejnost. Vavroušek byl osobností, která dokázala spojovat lidi napříč názorovými i politickými tábory, což je v dnešní době stále vzácnější.

ODKAZ, KTERÝ ŽIJE

Na jeho počest založila Charta 77 v roce 1996 Environmentální cenu Josefa Vavrouška, kterou dnes udílí Nadace Partnerství. Tato cena oceňuje výjimečné osobnosti, které se významně zasloužily o ochranu přírody a udržitelný rozvoj. Jeho myšlenky nebyly pouhými akademickými úvahami – byly praktickým návodem k tomu, jak žít ohleduplně vůči přírodě i budoucím generacím. Přesto je k naplnění této vize ještě dlouhá cesta.

Vzpomínky přátel a spolupracovníků

Chartista Jiří Müller:

Když jsem byl v letech 1971–76 ve vězení, spolužák z vysoké školy vozil mé rodiče na návštěvy do věznice a posílal jim peníze. Jmenoval se Josef Vavroušek. Nebyl nikdy naléhavým ekologickým aktivistou. Byl však naléhavým filosofem hodnot. Kvůli nim se ve vládě střetával se svým kolegou Václavem Klausem.

Horolezec Jiří Klíma:

Pepa byl velkorysý a skvělý člověk. Když jste chtěli, aby s vámi oslavil narozeniny, museli jste mu zatajit večírek a místo toho zmínit, že by se vám hodila pomoc při sekání dřeva.

Pedagog a spisovatel Pavel Nováček:

Při prvním setkání s Josefem se mi potvrdila jedna stará moudrost: „Lidé mohou zapomenout, co jste říkali, mohou dokonce zapomenout, co jste dělali, ale nikdy nezapomenou, jak se vedle vás cítili.“ Ten pocit otevřenosti a srdečnosti vůči neznámému studentovi, který za ním přišel s poněkud obskurním zájmem o budoucnost, mi nikdy nevymizí z paměti.

Environmentální cena Josefa Vavrouška

Cena Josefa Vavrouška je prestižní ocenění pro ty, kteří aktivně přispívají k ochraně životního prostředí a udržitelnému rozvoji v Česku. Udílí se každoročně už od roku 1996. Původně ji založila Nadace Charty 77, která ji později udělovala společně s Nadací Partnerství. Od roku 2014 má udílení ceny plně v rukou právě Nadace Partnerství.

Nadace Partnerství uděluje Cenu Josefa Vavrouška ve dvou kategoriích: za dlouhodobý přínos a za výjimečný počin. Pro mladé do 26 let je připravená speciální cena Ekozásek. Letos bude opět součástí vyhlášení i Cena Ministerstva životního prostředí pro osobnosti v oblasti environmentálního vzdělávání.

Pomáháme zviditelnit ty, kteří pracují pro naši přírodu!